
Mezinárodní a veřejně relevantní

Sociologický časopis / Czech Sociological Review slaví padesátiny. Zažil od svého zrodu mnohé a věříme, že mnohé ještě zažije. Jak je patrné z následujících statí i textů minulých šéfredaktorů v tomto výročním čísle, časopis se během uplynulých desetiletí podstatně proměňoval, jak co se týče obsahu a formátu textů, skladby autorů a autorek, tak i role, kterou plní ve vztahu k české a mezinárodní sociologické obci. Tyto změny se odvíjely ve vazbě na posuny politického klimatu v zemi, které možnosti provozování sociologie zásadně ovlivňuje, i na mezinárodní vývoj v oblasti sociologie a šířeji sociálních věd. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* se přitom jako klíčová publikační platforma sociologie v zemi vždy snažil na politický i oborový vývoj nejen mechanicky reagovat, ale také ho kriticky reflektovat a kreativně k němu přispívat. My, kteří jsme oba mladší než časopis, jež vedeme, jsme se rozhodli přenechat vzpomínání povolanějším (viz texty Jiřího Večerníka a Miloše Havelky v tomto čísle) a položit si otázku, co podle nás představuje *současné* klíčové faktory pro fungování *Sociologického časopisu / Czech Sociological Review* – a obecněji sociálněvědních časopisů v České republice. Jakým novým podmínkám čelí a jak s nimi mohou a měly by pracovat? A především, jak by měl na pozadí současných výzev vykročit sociologický výzkum a jeho reflexe v odborných časopisech do budoucna?

Prvním a asi i nejdůležitějším faktorem je vzrůstající internacionalizace sociologie. Čeští výzkumníci dnes nejen čtou zahraniční literaturu a jezdí na konference, ale účastní se také mezinárodních projektů a publikují v týmech se zahraničními spoluautory. To vede pochopitelně nejen k tomu, že se větší část sociologické produkce objevuje v angličtině (případně jiných světových jazycích), ale také že je směřována do zahraničních (nejčastěji anglosaských) časopisů či nakladatelství. Z hlediska řízení časopisu to představuje zásadní výzvu, protože to část produkce, která by se mohla ucházet o publikaci v domácím oborovém časopise, přirozeně odvádí jinam. Ve svém důsledku to podmínky existence „domácího časopisu“ postupně vlastně ruší – stejně jako to podkopává koncept čistě „domácí sociologie“ – a vystavuje nás stále více příležitostem i hrozbám mezinárodního vědeckého pole. Jestli by měl časopis plně na toto pole vstoupit, včetně jazyka, kterým komunikuje, je nyní často debatovanou otázkou, v níž máme oba tendenci opatrně přitakávat. Jak v jednom z příspěvků, které jsme publikovali na našich stránkách, podotýká „Francouz“ Pierre Bourdieu, domácí sociologické pole teoreticky vlastně neexistuje – existuje „jen“ politicky, aby omezovalo nadnárodní disciplinární konkurenci, která k fungování vyspělé vědy patří. Jsme stále více přesvědčeni, že své dnes ohrožené postavení v rámci *české polis* sociologie obhájí jen tehdy, pokud zaujme viditelné místo v rámci *vědecké kosmopolis*.

Druhým faktorem je všeobecný tlak na vykazování vědecké činnosti (nejen v sociálních vědách a nejen v České republice), který vede akademické pracovníky

a pracovnice k tomu, aby dělali jen to, co vykázat lze – tedy především publikovali své vlastní texty. Činnosti jako komentování pracovních verzí textů z pera kolegů a kolegyně, posuzování v roli recenzentů a recenzentek nebo psaní „malých“, neindexovaných žánrů, jakými jsou recenze na knihy, jsou tak *de facto* sankcionovány, protože z hlediska hodnocení zůstávají obvykle neviditelné. Pro akademické časopisy, které jsou z podstatné části založeny na dobrovolnickém nebo symbolicky ohodnoceném příspěvku členů a členek akademické obce, jsou naopak tyto činnosti klíčové. Zjednodušeně řečeno, (potenciálních) autorů je hodně, recenzentů a čtenářů málo. Publikační tlak zde navíc ve svém důsledku podvazuje disciplinární reflexivitu, která je nejen podmínkou jakékoli věcné diskuse *uvnitř disciplíny*, ale také dává badatelům a badatelkám možnost promlouvat do *veřejné diskuse* a plnit tak jedno z důležitých poslání sociálních věd, jímž je osvěta a příspěvek široké veřejné debatě. Tím mimo jiné sociologové přicházejí o možnost osvědčovat svou společenskou relevanci nejen v očích akademické obce, ale celé veřejnosti. Pokud je třeba klást „lov vědeckých bodů“ před všechno ostatní, na kultivaci veřejných argumentů nezbyvá tolik sil. Ve společnosti se zvětšuje prostor pro neargumentovanou demagogii a jednorozměrné myšlení a zároveň se tak ničí i podmínky pro kritickou diskusi a recepci sociologického výzkumu, z něž se pak stává bezmyšlenkovitě řemeslo. (Viz také Miloš Havelka v tomto čísle.)

Posledním důležitým faktorem, který zde chceme zmínit, je specifická podoba hodnocení vědy v České republice, která tlačí na produktivitu ve velmi krátkých časových úsecích a dovoluje – a v některých kontextech *de facto* vyžaduje – kvalitu nahrazovat kvantitou. Např. požadavek na dostupnost (vy)tištěné verze publikací při uzavírání projektů Grantové agentury jako podmínky jejich zdárného plnění vede vzhledem k délce recenzních řízení a čekacích lhůt na publikování přijatých textů v kvalitních časopisech k tomu, že by výzkumníci měli slíbené publikace nabídnout do recenzního řízení vlastně již v prvním roce tříletého výzkumného projektu. Anebo je nabízet tam, kde mají větší jistotu rychlého publikování. To ovšem zpravidla nejsou ty (nej)lepší z časopisů. Způsob hodnocení tak vede k produkci většího množství méně kvalitní produkce namísto toho, aby motivoval produkovat *méně, ale mnohem lépe a originálněji*. (Což je mimochodem první doporučení každému postgraduálnímu studentovi a studentce na jen trochu ambiciózním výzkumném pracovišti ve vědecky rozvinutějších zemích.) Jak jinak si vysvětlit, že u nás najdeme i sociálněvědná pracoviště, která vydávají málem tolik časopisů, kolik mají výzkumných zaměření? Mohou vůbec tyto časopisy sloužit něčemu jinému než jen pravidelným bodovým dožinkám? A mohou v nich být, v takových množstvích, publikovány texty, které se nebezpečně neblíží (sebe)recyklaci?

Načrtnuté trendy mají řadu aspektů, co však znamenají specificky pro *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*? Především přinášejí úbytek těch nejkratších rukopisů, které dnes pochopitelně míří v anglickém jazyce do zahraničí. Jakkoli je počet nabídek k publikaci stále vysoký a v případě anglických čísel se jedná o vzrůstající množství, velkou část z nich tvoří rukopisy od začínajících autorů a doktorských studentů a studentek, jejichž nezkušenost často

nedovoluje ani započetí recenzního řízení (podíl odmítnutých článků bez recenzního řízení byl v roce 2013 v českém vydání na úrovni jedné třetiny a v anglickém vydání dokonce poloviny). A pokud do něj vstoupí, tak si obvykle vyžadují podstatně větší objem editorské podpory při přípravě rukopisu k publikaci, než tomu bylo dříve obvyklé. Ve vztahu k anglickým čísům pak tento vývoj specificky znamená, že provozovat je jako podnik pro vývoz toho nejlepšího z české sociologie do zahraničí (jako v devadesátých letech minulého století po založení anglického vydání) dnes prakticky nedává smysl. Čeští sociologové a socioložky jsou dnes v mezinárodním kontextu zakotveni mnoha jinými cestami a anglické vydání *Sociologického časopisu / Czech Sociological Review* může hrát maximálně roli jednoho z mnoha dalších kanálů. Proto by se budoucí cesty časopisu měly pravděpodobně ubírat takovým směrem, který přinese větší nabídku rukopisů od nečeských autorů. K tomu je třeba přemýšlet nejen o proměně jazyka časopisu, ale také o změně vydavatelské strategie.

Pokud zůstaneme v rámci současného modelu, mnoho možností se nenabízí. Jednou z nich je organizace atraktivních monotematických čísel, která ale mají i celou řadu úskalí (např. nebezpečí uzavřenosti a nižší soutěživosti, vytěsňování jiných témat), a jejich prostřednictvím přitáhnutí kvalitních zahraničních textů a nového okruhu čtenářů. Nejpozději od příštího roku se v anglické redakci *Sociologického časopisu / Czech Sociological Review* chystá pokus o (mezinárodní) debaty o článcích v rámci čísel, což je strategie, která se – byť v omezené míře – osvědčila také v české edici. Pokud bychom přemýšleli mimo současné mantinely, na stole se objevuje možnost přechodu časopisu pod některý z větších (zahraničních) nakladatelských domů (z nichž některé již projevily zájem). Časopis by to jistě pevněji ukotвило a zviditelnilo v mezinárodním vědeckém poli. Na straně druhé by to nutně vedlo k ukončení nebo podstatné redukci českého obsahu a mělo by to zřejmě dopady pro současnou *open access* politiku časopisu. (K těmto zásadním problémům se v závěru svého kratšího textu v tomto čísle vrací také Marek Skovajsa.) Dnes se ale zdá, že pokud si má časopis zachovat svoji dlouhodobou aspiraci být špičkovým sociologickým periodikem, bude se dříve nebo později muset na tuto nelehkou cestu, obsahující řadu nástrah a dilemat, vydat bez ohledu na svou dosavadní, převážně národní historii.

V tomto čísle se k historii časopisu vrací tři ze čtyř hlavních statí. V první z nich Dušan Janák a Robert Klobucký prezentují výsledky obsahové analýzy časopisu ve srovnání se slovenskou *Sociológiou* v posledním čtvrt století. Marek Skovajsa provádí analýzu zahraničních citací *Sociologického časopisu / Czech Sociological Review* a zaměřuje se na problémy, které jsou s nimi spojené. Jan Balon se ve svém obecněji pojatém eseji odráží od některých starších statí a zamýšlí se nad současným vývojem sociologie. Zdeněk R. Nešpor se pak ohlíží za padesáti lety české sociologie náboženství na stránkách časopisu. Výroční číslo dále doplňují kratší texty bývalých šéfredaktorů, které mimo jiné dokládají mnohost možností, jimiž lze padesát let časopisu připomenout.

Ondřej Císař a Tereza Stöckelová